

Marian Pastuszko

Częściowa a całkowita symulacja małżeństwa

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 19/3-4, 336-339

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dzień, jak dotychczas, lecz w formie zestawienia historycznego pewnych, sprawdzonych faktów i dat, które można udowodnić przy pomocy świadków i dokumentów.

Ks. Jan Białobok

CZĘŚCIOWA A CAŁKOWITA SYMULACJA MAŁŻEŃSTWA

Na ten temat już wcześniej powiedzieliśmy coś niecoś.¹ Teraz przeto wypadnie nam pewne rzeczy podsumować, inne przypomnieć, a wreszcie dopowiedzieć nowe.

Podsumowaniem wcześniejszych dyskusji niech będzie to, że mimo stanowiska znacznych przeciwników odróżniania symulacji małżeństwa częściowej od całkowitej, rozróżnienie to ciągle jest uznawane, między innymi przez Najwyższy Trybunał Sygnatury Apostolskiej. Także Komisja Papieska przygotowująca nowy kodeks uwzględniła różnicę między wykluczeniem samego małżeństwa, a wykluczeniem prawa do wspólnoty życia czy istotnych cech małżeństwa.

Dla przypomnienia powiedzmy, że — o ile da się to ustalić — podziału symulacji na całkowitą i częściową dokonał Petrus Gasparri. W sentencjach rotalnych znalazł się ten podział w wyroku *Nullitatis matrimonii, coram Seraphino Many*, z dnia 21 stycznia 1911,² a następnie w wyroku *Nullitatis matrimonii, coram Michaele Lega*, z dnia 3 sierpnia 1911.³ Sentencje rotalne przyjmowały to rozróżnienie symulacji bez zastrzeżeń aż do lat trzydziestych naszego stulecia. W tym samym czasie podział symulacji na całkowitą i częściową przyjęli prawie wszyscy kanoniści. Od lat trzydziestych XX wieku dawały się czasem słyszeć postulaty, żeby nie dzielić symulacji na całkowitą i częściową. Dziś, przynajmniej w jursprudencji rotalnej, głosy te wydają się należeć już do przeszłości.

Nowością dla nas będzie porównanie całkowitej z częściową symulacją małżeństwa. Uczynimy to w ten sposób, że najpierw wskażemy w czym są podobne, czy nawet utożsamiają się ze sobą całkowita i częściowa symulacja małżeństwa, a następnie czym się różnią między sobą.

Widzimy następujące podobieństwa między jedną a drugą symulacją małżeństwa.

¹ Zob. Pastuszko M., *Próba wyjaśnienia pojęcia całkowitej symulacji małżeństwa*, Prawo Kanoniczne 14 (1971) nr. 3—4, s. 13—31.

² SRR v. III, d. III, p. 16, n. 3: „Si reiciat ipsummet contractum dicitur simulatio totalis; si acceptat contractum, reiciat vero positive et expresse eius obligationes substantiales, vel unam tantum, dicitur simulatio partialis”.

³ SRR v. III, d. XI, p. 462, n. 4.

Tak w całkowitej jak w częściowej symulacji małżeństwa jest pozytywny akt woli wykluczający.

Ten pozytywny akt woli jest tylko jeden. Oczywiście może być powtarzany, nawet wielokrotnie, niemniej wyklucza się samo małżeństwo czy jego przymioty aktem jednym, a nie złożonym z kilku czy nawet tylko dwóch aktów woli.

W każdej symulacji zawsze musi istnieć rzeczywiste i poważne wyrażenie zgody małżeńskiej. Jeśli nie następuje takie wyrażenie zgody małżeńskiej, nie będzie w ogóle mowy o symulacji.

Wyrażana zgoda małżeńska musi być jedynie pozorna, a nie prawdziwa. Inaczej nie byłoby symulacji.

Skutki całkowitej i częściowej symulacji są zwykle te same. Ale przy symulacji częściowej możliwa jest dobra wiara. Przy symulacji całkowitej wyklucza się dobrą wiarę.

Wola nie zobowiązująca się małżeństwem istnieje tak u symulującego małżeństwo całkowicie, jak i częściowo.

Żaden symulant, ani symulujący całkowicie, ani symulujący częściowo nie ma zamiaru wykonywania zobowiązań wynikających z małżeństwa.

Kontrahent, który dopuszcza się całkowitej symulacji małżeństwa, nie może równocześnie symulować częściowo zawarcia małżeństwa. I przeciwnie. Symulujący częściowo zawarcie małżeństwa nie może nadto popełnić całkowitej symulacji małżeństwa.⁴

Presumpcja w kan. 1086 § 1 jest przeciwna tak całkowitej jak częściowej symulacji małżeństwa.

Obecnie wskażemy na to, co jest właściwe dla samej całkowitej symulacji małżeństwa, a następnie na to, czym charakteryzuje się tylko częściowa symulacja małżeństwa. Przez to samo zobaczymy różnicę między jedną a drugą symulacją małżeństwa.

⁴ SRR Mechlinien, n. m. c. Bonet, 10 V 1954: „Haud raro exclusio matrimonii ipsius, et exclusio boni sacramenti, simul in causarum matrimonialium propositioe concurrunt. Nec dissimili modo utrumque caput simul propositum est pettractandum. Eadem enim fere sunt argumenta quibus innituntur. Subordinate tamen sunt consideranda, secus enim contradictionem quis incideret. Simulatio ergo plene consensu, seu excluso ipso matrimonio, non intellegeretur consensus matrimonialis limitatio ob exclusionem essentialis proprietatis”: v. XLVI, p. 387, n. 2.

SRR Tridentina, n. m. c. Canestri, 12 IV 1956: „Accusatio nullitatis matrimonii ex capite simulationis totalis et partialis simul absurda est, utpote continens contradictionem: qui enim absolute respuit contractum nequit mentem intendere in eiusdem speciem ac proprietates. Duplex accusatio ex simulatione totali et partiali sustineri valet tantum in ordine ad disceptationem qua, scilicet subordinate, si unum, forte, non evincatur, tentatur, an argumenta valeant ad alterum demonstrandum”: v. XLVIII, p. 333, n. 2.

SRR Parisien, n. m. c. Mattioli, 23 X 1958: „Bene advertit cl. Defensor Vinculi matrimonium non posse una simul, accusari ex simulatione totali et ex simulatione partiali, ex parte eiusdem contrahentis”: v. L, p. 525, n. 2.

Jedynie całkowita symulacja małżeństwa polega na intencji nie zawierania małżeństwa.

Przedmiotem bezpośredniego wykluczenia w symulacji całkowitej jest samo małżeństwo.

W przypadku istnienia całkowitej symulacji małżeństwa musi zawsze istnieć przyczyna symulowania w ten sposób, to jest, wykluczenia zgody na małżeństwo i wyrażenia tej zgody.

Nie można całkowicie symulować zawarcia małżeństwa bez świadomości, że się symuluje oraz bez świadomości głównego skutku całkowitej symulacji małżeństwa, to jest, nieważności małżeństwa.

Całkowita symulacja małżeństwa daje podstawę do wniesienia skargi o nieważność małżeństwa, ale tylko z tej przyczyny, czyli całkowitej symulacji małżeństwa.

Częściowa symulacja małżeństwa wyróżnia się następującymi danymi.

W każdej częściowej symulacji małżeństwa musi być prawdziwy zamiar zawarcia małżeństwa. Gdyby tego zamiaru nie było, nie mogłoby być mowy o częściowej symulacji małżeństwa.

Zamiar zawarcia małżeństwa łączy się zawsze z istnieniem przyczyny zawarcia małżeństwa. Towarzyszy jej jednak przyczyna częściowego symulowania małżeństwa.

W częściowej symulacji małżeństwa samo małżeństwo jest wykluczone pośrednio, mianowicie na skutek wykluczenia któregoś z dóbr małżeństwa.

Przy popełnianiu symulacji częściowej możliwa jest dobra wiara, to znaczy, że symulant taki nie musi wiedzieć, iż symulując postępuje moralnie źle.

Świadomość skutków częściowej symulacji, a głównie co do spowodowania nieważności małżeństwa nie musi towarzyszyć temu, kto częściowo symuluje.⁵

⁵ SRR Vratislavien, n. m. c. Wynen, 14 XII 1935: „Porro ad irritandum matrimonium non requiritur ut contrahens sibi conscius sit se invalidum consensum matrimoniale ponere, sed sufficit, ut actum voluntatis, quo matrimonium contrahit, altero positivo voluntatis actu restringat, sibi nempe reservans divortium, sicuti enim, iuxta can. 1084, consensus seu matrimonium validum est, etsi nupturiens falso putet matrimonium est nullum, licet falso opinetur actum voluntatis indissolubilitati contrarium et consensui appositum non irritare matrimonium. Siquidem in tali casu contrahens generalem intentionem ineundi matrimonium vitiat et destruit per specialem actum voluntatis, quo intendit matrimonium inire ad tempus vel ad experimentum”: v. XXVII, d. LXXIX, p. 668, n. 2.

SRR Matriten, n. m. c. Wynen, 6 II 1936: „Aliquis potest quidem ignorare vim irritantem, quae coniuncta est cum impedimentis matrimonii vel cum exclusione unius alteriusve ex bonis essentialibus matrimonii, sed fictio totalis non potest non cognosci ab ipso auctore simulationis”: v. XXVIII, d. XI, p. 111, n. 13.

SRR Parisien, n. m. c. Wynen, 29 IV 1939: „In simulatione autem

Częściowa symulacja małżeństwa może być podstawą do wnoszenia skargi o nieważność małżeństwa nie z jednego tylko powodu, ale z kilku przyczyn, np. z racji wykluczenia jedności małżeństwa, z racji wykluczenia nierozzerwalności małżeństwa, z racji wykluczenia prawa do aktów zdalnych z siebie do zrodzenia potomstwa.

Mając na uwadze powyższe twierdzenia bez trudu ocenimy taki przypadek. Powód poprosił o orzeczenie nieważności jego małżeństwa, ponieważ pozwana wypowiedziała się, że miała innego chłopca, a za powoda wyszła dla pieniędzy. Sąd I instancji przyjął sprawę na podstawie całkowitej symulacji małżeństwa po stronie kobiety. Orzekł nieważność małżeństwa z powodu pozornej zgody pozwanej. Sąd II instancji uchylił wyrok Sądu I instancji. Sąd III instancji zatwierdził wyrok Sądu II instancji. Na mocy dekretu Prymasa Polski upoważniony został nowy Sąd Kościelny do rozpatrzenia sprawy nieważności tego małżeństwa. W tej instancji ustalono przedmiot sporu w pytaniu: „an constet de nullitate matrimonii X — Y ob consensum fictum in casu”. Zawyrokowano: „Udowodniono nieważność małżeństwa z powodu wykluczenia nierozzerwalności małżeństwa przez pozwaną (podkreślenie moje—MP)”. Obrońca nie zgłosił apelacji. Wyrok wykonano.

Patrząc krytycznie na przedstawiony przypadek dostrzegamy, że Trybunał III instancji II turnusu w wyroku odpowiedział na pytanie, którego sobie nie postawił, a nie odpowiedział na pytanie, które sobie postawił. Popenił więc dość elementarny błąd. Wykazał w ten sposób brak dostatecznej orientacji w omawianych sprawach. To uzasadnia zajęcie się w rubryce „Z praktyki sądowej” relacjami całkowitej symulacji małżeństwa do częściowej symulacji małżeństwa.

Ks. Marian Pastuszko

SĘDZIA PONENS W KANONICZNYM PROCESIE O NIEWAŻNOŚĆ MAŁŻEŃSTWA

Problemem, który nas tutaj interesuje, jest samo wyznaczenie sędziego ponensa, a dokładniej, chodzi nam o odpowiedź na pytania:

partiali subiectum consensus seu contractus saepe ne conscius quidem sibi est simulationis consensus”: XXXI, d. XXXVIII, p. 253, n. 2.

SRR Parisien, n. m. c. Grazioli, 29 I 1940: „Dum enim possibilitatem divertendi admittit, perpetuitatem vinculi excludit. Neque absolute per se interest, utrum qui taliter contrahit, cognoscat ac praevideat eoque minus explicite velit seu intendat nullitatem matrimonii ita contracti, an non”: v. XXXII, d. IX, p. 94, n. 2.

SRR Quebecen, n. m. c. Rogers, 16 VII 1963: „Qua in re sedulo notetur oportet eum simulasse qui obligationes e contractu nuptiali fluentes non audeat negare, vel qui evidenter ignoraverit se a limine liberum exstare. Admitti enim potest ignorantia nullitatis matrimonii contracti penes eum qui consensum partialiter tantum simulaverit: effectus enim huiusmodi simulationis aliquando etiam iurisperitos effugit: sed idem affirmari nequit de eo qui contendit se ipsum matrimonium noluisse contrahere”: v. LV, p. 627, n. 2.